

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені І.І. МЕЧНИКОВА

Філологічний факультет

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

для абітурієнтів, які у 2023 році вступають на навчання
до Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
для отримання ОС «МАГІСТР»,
за спеціальністю
035.01 «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА»

Одеса – 2022

Програма вступного іспиту з української мови та літератури для абітурієнтів, які у 2023 році вступають на навчання до Одеського національного університету імені І.І. Мечникова для отримання ОС "МАГІСТР" за спеціальністю 035.01 «Українська мова та література». Одеса: ОНУ, 2022. 28 с.

Розробники: *Тетяна КОВАЛЕВСЬКА, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців;*
Тетяна ШЕВЧЕНКО, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики

Програма затверджена на засіданні кафедри української мови та мовної підготовки іноземців

Протокол №1 від " 30 " 08 2022 р.

Завідувач кафедри (Тетяна КОВАЛЕВСЬКА)

Програма затверджена на засіданні кафедри української літератури та компаративістики

Протокол №1 від " 1 " 09 2022 р.

Завідувач кафедри (Тетяна ШЕВЧЕНКО)

Погоджено з гарантом ОПП Українська мова та література

 (Тетяна КОВАЛЕВСЬКА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) філологічного факультету

Протокол № 1 від " 16 " 09 2022 р.

Голова НМК (Вікторія ЛЮБЕЦЬКА)

Схвалено Вченою радою філологічного факультету

Протокол № 1 від " 01 " 09 2022 р.

Голова Вченої ради (Наталія КОНДРАТЕНКО)

Критерій оцінювання

1. Екзаменаційний тест за цією Програмою складається з 50 тестових завдань закритого типу з вибором **однієї** правильної відповіді.
2. До кожного із завдань пропонуватиметься 4 альтернативні відповіді.
3. За правильне виконання одного тестового завдання нараховується 2 бали.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Сучасна українська мова” є основним у професійній підготовці сучасного філолога. Фахове випробування з української мови має на меті визначити рівень знань вступників із дисциплін професійної лінгвістичної підготовки (від початкового до професійно-спрямованого) та перевірити їхню обізнаність у базових питаннях класичного мовознавства і новітніх напрямках цієї галузі знань.

Вступники повинні **знати**:

- фундаментальні відомості з мовознавчих дисциплін та основи ведення самостійної науково-дослідницької роботи, пов’язаної з усебічним аналізом функціонування української мови в її різноманітних текстових виявах;
- мовні тенденції і закономірності розвитку мови;
- орфографічні, орфоепічні, лексичні, граматичні, стилістичні норми сучасної української літературної мови;
- сучасні наукові напрями розвитку лінгвістичної науки, сучасні й традиційні концепції аналізу та синтезу мовних явищ, закономірності розвитку мовної системи в цілому та її складників зокрема;
- методику викладання української мови в професійно-освітніх закладах I-IV рівнів акредитації;
- методику наукової організації праці, сучасні методи досліджень та принципи обробки їх результатів із застосуванням новітніх досягнень сучасної науки;
- основні світоглядні теорії та концепції в галузі гуманітарних і суспільних наук, закономірності застосування методів цих наук у різних сферах професійної, викладацької, науково-дослідницької діяльності.

Вступники повинні **вміти** :

- користуватися сучасними науковими методами філологічних досліджень для вирішення практичних і теоретичних завдань, пов’язаних із виконанням професійних обов’язків;
- усебічно аналізувати мовний і мовленнєвий матеріал з огляду на сучасний стан лінгвістичної науки;
- орієнтуватися в сучасних концепціях розвитку мовних явищ;
- пояснювати природу сучасних мовних форм та історію їхнього походження;
- виконувати фонетико-фонологічний, орфоепічний, лексичний, морфемний, словотвірний, морфологічний аналіз та синтаксичний розбір мовного матеріалу;
- розкривати сутність поставленої мовознавчої проблеми, систематизувати й узагальнювати матеріал, робити аргументовані висновки.

Пропонована програма містить перелік питань з основних розділів мовознавчих курсів згідно з навчальним планом підготовки бакалавра зі

спеціальності «Українська мова та література», а також списки рекомендованої літератури для підготовки претендентів на навчання за освітньо-професійними програмами магістра.

ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Місце української мови серед інших слов'янських мов. Походження української мови та основні етапи її розвитку. Українська мова – національна мова українського народу. Закон про мови і Державна програма розвитку мов в Україні. Зміст і значення цих державних документів.

Українська літературна мова як упорядкована форма національної мови. Діалектна основа української літературної мови. Основні етапи розвитку української літературної мови. Найважливіші пам'ятки історії української літературної мови.

Предмет і завдання **фонетики** української мови. Поняття про звукові одиниці сучасної української літературної мови. Аспекти дослідження звуків сучасної української літературної мови. Фонетика як учення про акустичні й артикуляційні властивості звуків. Теоретичне і практичне значення фонетики. Місце фонетики серед інших лінгвістичних дисциплін. Стилiстичні засоби фонетики.

Звук. Аспекти вивчення мовних звуків. Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Сегментні та суперсегментні фонетичні одиниці. Вокалізм сучасної української літературної мови. Консонантизм сучасної української літературної мови. Позиційні та комбінаторні зміни голосних і приголосних. Поняття про фонему. Фонологічна система української мови (загальна характеристика). Функції фонем. Різні тлумачення поняття фонем у працях українських лінгвістів. Система голосних фонем української мови в її історичному розвитку. Система приголосних фонем сучасної української мови. Основний вияв і варіанти фонем. Алофони, варіанти та варіації. Звукові поля голосних і приголосних фонем.

Зміни звукового складу слів у мовленнєвому потоці. Асимілятивні процеси в сучасній українській мові: поняття про асиміляцію та її види: асиміляція приголосних за місцем творення, асиміляція приголосних способом творення, асиміляція приголосних за місцем і способом творення, асиміляція приголосних за дзвінкiстю і глухістю, асиміляція приголосних за м'якістю. Поняття про дисиміляцію. Дисимілятивні процеси в сучасній українській мові. Характеристика різних видів дисиміляції. Інші фонетичні процеси (акомодація, спрощення у групах приголосних, метатеза, гаплогія, афереза, протеза, епентеза та ін.). Подовження і подвоєння приголосних.

Чергування фонем та його види. Позиційні чергування голосних і приголосних фонем. Історичні чергування фонем. Найдавніші історичні чергування голосних у коренях слів. Чергування в системі голосних (в історичному освітленні). Чергування | О |, | Е | з | І |, історична довідка про виникнення цього чергування; чергування | О |, | Е | з | І | при словозміні; чергування | О |, | Е | з | І | при словотворенні; відхилення в чергуванні цих фонем. Чергування | О |, | Е | з нульовою фонемою. Чергування | О |, | Е | після шиплячих та j: історична довідка; закономірність цього чергування в сучасній українській мові; випадки порушення правил вживання О, Е після

шиплячих та *j*. Чергування |И| з |О| у звукосполученнях |РИ|, |ЛИ|, |РО|, |ЛО|.

Фонетика і фонологія. Поняття про фонему та її варіанти. Фонологічна система української мови (загальна характеристика). Функції фонем. Основний вияв і варіанти фонем. Різні тлумачення поняття фонем у працях українських лінгвістів. Система голосних фонем української мови в її історичному розвитку. Класифікація голосних фонем у сучасній українській мові. Редуковані голосні та наслідки їх занепаду. Система приголосних фонем сучасної української мови.

Зміни звукового складу слів у мовленнєвому потоці. Асимілятивні процеси в сучасній українській мові: поняття про асиміляцію та її види: асиміляція приголосних за місцем і способом творення, асиміляція приголосних за дзвінкістю і глухістю, асиміляція приголосних за м'якістю. Дисимілятивні процеси в сучасній українській мові: поняття про дисиміляцію. Характеристика різних видів дисиміляції. Інші фонетичні процеси (спрощення у групах приголосних, метатеза, гаплогія, афреза, протеза, епентеза та ін.). Подовження і подвоєння приголосних.

Чергування звуків та його види. Чергування в системі голосних (в історичному освітленні). Чергування |О|, |Е| з |І|, історична довідка про виникнення цього чергування; чергування |О|, |Е| з |І| при словозміні; чергування |О|, |Е| з |І| при словотворенні; відхилення в чергуванні цих фонем. Чергування |О|, |Е| з нульовою фонемою. Чергування |О|, |Е| після шиплячих та *j*: історична довідка; закономірність цього чергування в сучасній українській мові; випадки порушення правил вживання О, Е після шиплячих та *j*. Чергування |И| з |О| у звукосполученнях |РИ|, |ЛИ|, |РО|, |ЛО|.

Чергування в системі приголосних (в історичному освітленні). Явища палаталізації приголосних в історії української мови та їх наслідки. Чергування |Г|, |К|, |Х| – |Ж|, |Ч|, |Ш| – |З'|, |Ц'|, |С'| як наслідок першої та другої перехідних палаталізацій. Чергування |Д| - |ДЖ|, |Т| - |Ч|, |З| - |Ж|, |С| - |Ш|, |ЗД| - |ЖДЖ| тощо в дієслівних формах. Чергування губних у сполученнях губний + Л та губний + *j*. Зміни приголосних при творенні слів за допомогою суфіксів *-ськ(ий)*, *-ств(о)*, *-ин(а)*.

Склад як фонетичне явище. Складотворчі властивості звуків. Основні закономірності складоподілу. Морфемне членування слова і складоподіл. Словесний наголос. Наголос і його роль у розрізненні слів та їхніх форм.

Транскрипція та транслітерація. Фонетична й фонематична транскрипції. Принципи фонетичного аналізу слова.

Українська **орфоепія**. Норми української літературної вимови. Орфоепічна норма і варіант. Орфоепічні норми в системі українських голосних. Орфоепічні норми в системі українських приголосних. Орфоепічні норми в системі звукосполук. Орфоепічні норми в системі наголошування. Основні типи вимовних помилок, причини їхнього виникнення.

Графіка української мови в її історичному розвитку. Український алфавіт. Інші знаки, використовувані в українському алфавіті.

Співвідношення між літерами українського алфавіту і фонемами української літературної мови. Звукове значення літер Я, Ю, Є, Ї, Щ. Способи позначення фонем Й. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вживання м'якого знака. Вживання апострофа. Спрощення в групах приголосних.

Основні етапи розвитку української **орфографії**. Співвідношення орфографії з графікою й орфоєпією. Принципи сучасного українського правопису та історія його становлення. Поняття орфограми, різновиди орфограм. Зміни в системі українського правопису в нині чинній редакції (1993 р. і пізніші видання).

Предмет і завдання **лексикології**. Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про мову.

Слово як базова одиниця мови: його основні ознаки та функції. Поняття лексеми, семеми, семи. Різновиди сем. Слово і знак: семіотичні аспекти вивчення слова. Слово і поняття. Значення слова. Взаємодія лексичного та граматичного аспектів слова. Типи лексичних значень слова. Значення денотативні і сигніфікативні, вільні і зв'язані, прямі і переносні та ін. Семантична структура слова та її основні компоненти. Поняття лексико-семантичного варіанта. Метод компонентного аналізу в лексиці. Системні відношення лексичних одиниць.

Однозначні і багатозначні слова. Багатозначність слова, шляхи її розвитку. Вихідне та похідне значення слова. Типи багатозначності в українській мові. Способи утворення переносних значень. Метафора як вид перенесення найменувань. Узуальні й оказіональні метафори. Метонімія як вид перенесення назв. Продуктивні моделі метонімічних перенесень. Синекдоха та її різновиди.

Синонімія, її місце і роль у лексико-семантичній системі. Вузьке та широке розуміння синонімії. Поняття про синонімічний ряд і його домінанту. Типи синонімів та синонімічних рядів. Джерела синонімії. Стилїстичні функції синонімів. Словники синонімів.

Антонімія в українській мові. Типи антонімів за структурою і семантичною сутністю протилежності. Антонімічні пари, їхні види. Стилїстичні функції антонімів. Антономазія. Оксиморон. Словники антонімів.

Омонімія в сучасній українській мові. Поняття про лексичні омоніми. Джерела лексичної омонімії. Типи омонімів. Часткові омоніми. Проблема розмежування омонімії та полісемії. Стилїстичні функції лексичних омонімів. Міжмовна омонімія. Словники омонімів.

Поняття про паронімію. Причини виникнення паронімів. Паронімія і парономазія. Стилїстичні функції паронімів. Словники паронімів.

Склад лексики сучасної української мови за походженням. Становлення лексико-семантичної системи української мови. Генетична характеристика української лексики, основні шляхи її формування. Українська лексика індоєвропейського та праслов'янського лексичного фонду. Спільнослов'янська та спільносхіднослов'янська лексика. Власне українська лексика. Слова українського походження в інших мовах.

Мовні контакти і лексичні запозичення. Шляхи запозичень. Етапи засвоєння запозичених слів і супроводжувальні семантичні процеси. Класифікація запозичень за походженням. Запозичення з інших слов'янських мов. Слова давньогрецького, латинського, тюркського походження. Запозичення із західноєвропейських мов. Тематичні групи запозичень. Інтернаціоналізми у складі української лексики, їхні ознаки. Стилiстичні можливості іншомовної лексики.

Лексика української мови за сферами вживання. Лексика кодифікована і некодифікована, загальнонародна і регіональна та соціально обмеженого використання. Територіально обмежена лексика (діалектизми), аспекти її вивчення. Діалектні словники й атласи. Просторіччя. Жаргонна лексика і літературна мова. Жаргонізми, вульгаризми, арготизми та їхнє стилістичне використання. Термінологічна лексика. Сфери поширення і функції термінів. Поняття терміносистеми. Джерела термінів. Термінологічні словники. Проблеми і перспективи української термінології. Стилiстичне використання термінів. Функції професіоналізмів.

Активна та пасивна лексика сучасної української літературної мови. Відбиття в сучасному лексичному фонді історичної еволюції слова. Застарілі слова, їхні різновиди та стилістичні функції. Неологізми як засіб збагачення словникового складу сучасної української мови. Різновиди неологізмів. Неологізми як засіб номінації і художнього зображення. Загальномовні неологізми: комунікативне призначення, функції, частота вживання. Терміни-неологізми. Індивідуально-авторські неологізми та їхні стилістичні функції. Оказіоналізми. Словники нових слів та значень.

Лексика сучасної української мови за експресивно-стилiстичним забарвленням. Поняття про стильову диференціацію лексики. Експресивно-стилiстична характеристика української лексики. Міжстильова, стилістично нейтральна лексика. Стилiстично забарвлена лексика.

Фразеологія української мови. Принципи класифікації фразеологізмів. Вільні та зв'язані сполучення слів. Поняття фразеологічної одиниці (фразеологічного звороту). Спільні та відмінні риси слова і фразеологізму. Співвідношення між лексичним значенням слова і значенням фразеологізму. Семантика, структура та лексичний склад фразеологізмів. Однозначність і багатозначність фразеологічних одиниць. Синонімія, антонімія, омонімія фразеологічних зворотів. Аспекти вивчення фразеологізмів. Джерела української фразеології. Типи фразеологізмів. Варіантність і трансформація у сфері фразеології. Тематичні групи фразеологізмів. Крилаті вислови та їхні стилістичні функції. Фразеологічні словники та словники крилатих висловів.

Українська **лексикографія**. Основні етапи її історії. Перші українські словники. Характеристика найважливіших лексикографічних праць. Теоретична і практична лексикографія. Основні тенденції розвитку сучасної української лексикографії. Типи словників. Класифікація лінгвістичних словників: актуальні критерії. Характеристика основних лінгвістичних словників. Проблеми макро- та мікроструктури словника. Перспективи розвитку української лексикографії.

Предмет і завдання **морфеміки** української мови. Зв'язок морфеміки із словотвором і морфологією. Морфема як знакова одиниця мови. Співвідношення понять «морфема» і «морф». Аломорфи та варіанти морфем. Класифікація морфем. Кореневі й афіксальні морфеми.

Суфікси, їхня роль у мові. Походження суфіксів. Префікси, їхня роль у мові. Походження префіксів. Поняття про інтерфікси і постфікси. Афіксоїди. Закінчення (флексії) як афікси словозміни. Синонімія й омонімія афіксів. Основа слова. Основи похідні і непохідні, вільні та зв'язані.

Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення. Словники морфем. Принципи морфемного аналізу слова.

Словотвір як окремий розділ науки про мову. Два аспекти словотвору. Зв'язок словотвору з морфемікою, лексикологією, морфологією, синтаксисом. Питання про рівень словотвору. Словотвірні ресурси сучасної української мови.

Основні поняття словотвору. Похідне слово, його ознаки. Розмежування структурної і семантичної похідності. Мотивувальна (твірна) і мотивована (похідна) основи. Словотвірний формант. Основні різновиди семантичної мотивації та семантичних відношень. Питання про словотвірний тип і словотвірну модель у сучасному мовознавстві. Словотвірні ланцюжки (ряди) як вираження структурно-семантичних відношень у сфері похідних слів. Словотвірне гніздо – комплексна одиниця словотвору.

Способи словотворення в сучасній українській мові. Основні класифікації способів словотворення. Особливості словотворення на різних етапах історії української мови. Принципи словотвірного аналізу слова.

Предмет і завдання **граматики** української мови. Основні поняття. Граматичне значення слова і способи його вираження в українській мові. Граматична форма слова. Флексія як основна частина словоформи. Синтетичні форми слів та елементи аналітизму в граматиці української мови. Граматична категорія. Система граматичних категорій в українській мові. Грамама. Основні способи вираження граматичних значень слова в українській мові. Морфологічна парадигма.

Предмет і завдання **морфології** української мови. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Система частин мови в історичному освітленні. Критерії виокремлення лексико-граматичних класів слів. Критерії поділу слів на частини мови. Традиційні та новітні класифікації слів за частинами мови. Поняття про словоформи. Класифікація частин мови, запропонована в академічному виданні за редакцією І.К.Білодіда. Поділ слів на частини мови І.Р.Вихованця. Повнозначні (самостійні) та неповнозначні (несамостійні) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів. Взаємоперехід у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.

Іменник як частина мови. Лексико-граматичні ознаки іменника (в історичному висвітленні). Проблема виокремлення займенникових іменників. Лексико-семантичні категорії іменників: назви істот і неістот;

загальні та власні назви; конкретні й абстрактні іменники; збірні іменники та іменники з речовинним значенням. Перехід іменників з одного лексико-семантичного розряду в інший. Синтаксичні функції іменників.

Функційно-семантичні особливості морфологічної категорії роду. Лексичне, морфологічне та синтаксичне її вираження. Рід іменників, стать і значення істоти/неістоти. Іменники спільного та подвійного роду. Родова диференціація невідмінюваних слів. Рід аббревіатур.

Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження. Однина і множина в граматиці й однина і множина в об'єктивній дійсності. Відсутність числових протиставлень у парадигмі ряду іменників. Залишки форм двоїни в сучасній українській мові. Засоби утворення форм множини в українській мові.

Категорія відмінка іменників. Залишки давніх типів відмінювання в сучасній українській літературній мові та діалектах. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Проблема кількості відмінків. Основні значення відмінків. Словозміна іменників. Невідмінювані іменники в українській мові. Поняття про парадигму іменника. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи. Парадигматичні ознаки іменників I відміни. Поділ іменників I відміни на групи. Диференціація іменників у межах II відміни. Варіантні парадигми іменників II відміни з кінцевим *-р*. Парадигматичні ознаки іменників III відміни. Система закінчень іменників IV відміни. Особливості відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. Іменники з ознаками прикметникової парадигми. Невідмінювані іменники на тлі флективного ладу української мови.

Прикметник як частина мови. Особливості становлення прикметника як частини мови. Специфіка граматичних категорій прикметника. Характер категорій роду, числа та відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду. Відмінювання прикметників. Членні і нечленні прикметники. Стягнені і нестягнені форми членних (повних) прикметників. Діалектні особливості прикметникових форм. Синтаксичні функції прикметників.

Лексико-граматичні розряди прикметників. Якісні прикметники, їхні семантичні та граматичні особливості. Відносні прикметники, їхні семантичні групи. Присвійні прикметники. Питання про порядкові прикметники в лінгвістичній літературі. Проміжні розряди прикметників. Особливості відмінювання прикметників твердої групи, м'якої групи, прикметників на *-лиций*.

Творення ступенів порівняння якісних прикметників. Питання про статус та кількість граматичних значень категорії ступенів порівняння. Значення форм вищого і найвищого ступенів порівняння, їхні синтаксичні функції. Прості (синтетичні) та складені (аналітичні) форми ступенів порівняння, їхнє творення. Перехід прикметників з одного розряду в інший. Ад'єктивація. Субстантивація прикметників.

Числівник. Особливості становлення числівника як частини мови. Його статус у системі частин мови. Головні граматичні ознаки числівників. Шкільна і наукова традиція в інтерпретації числівників. Розряди числівників за значенням та структурою (в історичному освітленні). Кількісні числівники. Семантичні групи кількісних числівників. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі. Характеристика числівників за будовою. Відмінювання кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Синтаксичні функції кількісних та порядкових числівників. Зв'язок кількісних числівників з іменниками. Діалектні особливості числівникових форм.

Займенник, його семантичні та граматичні особливості. Питання про займенники в лінгвістичній літературі. Місце займенника в системі частин мови (в історичному освітленні). Групи займенників за значенням. Граматичні ознаки займенників. Морфологічний склад займенників та співвідношення різних груп займенників з іншими частинами мови. Відмінювання займенників. Словотвірні ознаки займенників. Проніміналізація та субстантивація займенників. Особливості наголошування займенників. Діалектні форми займенників.

Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.

Поняття про дієслово як частину мови. Інфінітив. Дві основи дієслова (основа інфінітива, основа теперішнього (або майбутнього простого) часу). Структурні класи дієслів Система дієслівних утворень в українській літературній мові. Зв'язка. Типи дієвідмінювання. Категорії дієслова.

Категорія виду дієслова. Дієслова доконаного і недоконаного виду (видові пари), взаємовідношення категорії виду та категорії часу. Основні способи творення видових форм дієслів. Одновидові дієслова.

Категорія перехідності / неперехідності. Проблема виокремлення категорії перехідності / неперехідності дієслова. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів. Категорія семантико-синтаксичної валентності дієслова.

Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю / неперехідністю. Активний і пасивний стан дієслів. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.

Категорія часу і способу дієслова в історичному розвитку. Походження форм минулого та майбутнього часу, їхні діалектні особливості. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Абсолютне і відносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду. Теперішній час, його значення. Минулий час, його семантичні ознаки й особливості творення. Значення та утворення форм майбутнього часу. Категорія способу дієслова, її загальне значення і структура. Зв'язок категорії способу з категорією часу. Дійсний спосіб дієслова. Значення й утворення форм наказового способу. Семантичні ознаки та специфіка утворення дієслів умовного способу.

Структурні класи дієслів. Дві основи дієслова.

Особові форми дієслів у теперішньому і простому майбутньому часі. Особова парадигма дієслів наказового способу. Вияв категорії особи в дієсловах минулого часу й умовного способу. Поділ дієслів на дієвідміни в сучасній українській літературній мові. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Діалектні особливості дієвідмінювання. Транспозиційний потенціал форм часу і способу дієслів.

Безособові форми на -но, -то, їхні граматичні особливості, функції, походження.

Дієприкметник в його історичному розвитку. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Активні і пасивні дієприкметники. Утворення та відмінювання, ад'єктивація і субстантивація дієприкметників.

Дієприслівник. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. Походження і творення дієприслівників. Правопис та наголошення дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники і прийменники.

Виникнення і розвиток прислівників у мові. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм. Семантичні групи прислівників. Творення і морфологічний склад прислівників. Ступені порівняння прислівників. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників. Адвербіалізація. Вживання прислівників у значенні прийменників. Особливості правопису прислівників.

Службові слова, їхній статус у сучасній граматиці.

Прийменники. Класифікація та творення прийменників в історичному висвітленні. Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Походження прийменників. Морфологічний склад прийменників. Первинні та вторинні прийменники. Класифікація прийменників за значенням (просторові, темпоральні, причинові та ін.). Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники. Правопис прийменників.

Сполучник, його функційна характеристика. Морфологічний склад сполучників. Прості (непохідні) сполучники. Складені та складні (похідні) сполучники. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні і підрядні. Характеристика сполучників за способом уживання (одиничні, повторювані, парні). Розрізнення сполучників (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) та однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

Частки. Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі. Класифікація часток. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні та постпозитивні частки). Основні і варіантні форми. Правопис часток.

Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення. Первинні і похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні

слова.

Предмет і завдання **синтаксису**. Типи головних синтаксичних одиниць та принципи їхнього виокремлення. Синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення. Поняття про предикативний, підрядний та сурядний зв'язки. Зв'язок синтаксису з іншими науками.

Словосполучення. Словосполучення як синтаксична непередикативна одиниця. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку. Способи вираження синтаксичних відношень у словосполученні. Типи підрядних зв'язків у словосполученні. Сурядні словосполучення, типи відношень між їхніми компонентами. Відкриті та закриті сурядні словосполучення, засоби їхнього вираження. Підрядні словосполучення, принципи їхньої класифікації. Елементарні й ускладнені словосполучення. Вільні і зв'язані словосполучення. Питання про відмінності фразеологічних сполук і словосполучень.

Речення як основна синтаксична одиниця. Речення і судження. Ознаки речення. Граматичні категорії речення. Поняття про структурну схему речення. Структурно-семантичні типи речень. Типи речень за модальністю й експресією.

Просте двоскладне речення. Аналіз двоскладних реченневих структур на тлі односкладних. Вираження предикативності у двоскладному реченні. Головні члени речення, їхні типи та способи вираження. Підмети прості і складені. Засоби їхнього вираження в українській мові. Структурно-семантичні типи присудків, способи їхнього вираження.

Традиційне і сучасне вчення про другорядні члени речення. Другорядні члени речення як компоненти поширених синтаксичних конструкцій. Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення. Сучасний стан учення про члени речення. Обов'язкові та факультативні члени речення. Семантико-граматичні ознаки другорядних членів речення. Узгоджені і неузгоджені означення, способи їхнього вираження. Прикладка як різновид означення. Граматичний зв'язок прикладок з означуваним словом. Прямий та непрямий додатки, специфіка вираження. Типи обставин за значення.

Семантико-синтаксичний аспект простого речення. Власне-семантичні та семантико-синтаксичні характеристики речення. Семантико-синтаксична валентність предиката і семантико-синтаксична структура простого речення. Класи семантично елементарних простих речень. Семантично неелементарні прості речення. Типи синтаксем у структурі простого речення. Предикат як центральна синтаксема простого елементарного речення. Субстанційні синтаксеми простого речення. Вторинні предикатні та субстанційні синтаксеми.

Поняття про односкладне речення. З історії питання про односкладні реченневі структури. Типи односкладних речень. Слова-речення та їхні функції. Двоскладні й односкладні речення, їхні різновиди. Парцелярні конструкції. Безособові речення. Питання про інфінітивні речення. Номінативні (називні) речення. Вокативні речення.

Поняття про ускладнення в сучасній лінгвістиці.

Прості ускладнені речення з однорідними членами. Однорідність і способи їхнього вираження, структурно-значеннєві характеристики ряду однорідних членів. Речення з однорідними присудками. Однорідні та неоднорідні означення. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення.

Прості ускладнені речення з відокремленими членами. Явище відокремлення як різновид ускладнення. Умови відокремлення другорядних членів речення. Відокремлені означення, додатки, обставини. Уточнювальні слова і звороти. Напівпредикативні структури.

Різновиди вставних одиниць. Вставлені конструкції в структурі простого ускладненого речення. Значення і граматичне вираження вставних та вставлених компонентів.

Звертання, значення та способи вираження звертань. Місце звертань у структурі речення.

Складне речення. Формально-синтаксичні, семантико-синтаксичні та комунікативні ознаки складного речення. Способи вираження синтаксичних відношень між частинами складного речення. Принципи класифікації складних речень. Типи складних речень. Граматична природа речень з однорідними присудками, проблема визначення їхнього статусу.

Складносурядні речення. Типи складносурядних речень. Розділові знаки між частинами складносурядного речення.

Складнопідрядне речення. Історія вивчення складнопідрядного речення. Логіко-граматична, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікації складнопідрядних речень. Види підрядних речень, принципи їхньої класифікації. Особливості зв'язків між окремими частинами складнопідрядних речень ускладненого типу.

Безсполучникові складні речення. Сміслові зв'язки між частинами безсполучникових складних речень.

Складні синтаксичні конструкції з різними типами зв'язку. Типи багатокомпонентних складних речень. Період. Розділові знаки в складних синтаксичних конструкціях та в періоді.

Складне синтаксичне ціле – текст. Текст як компонент мовленнєвої комунікації, його основні функції.

Пряма мова. Види зв'язку прямої мови з авторською мовою. Діалог. Цитати. Пунктуація в реченнях з прямою мовою та при цитатах.

Мета і завдання **діалектології**. Літературна мова і народна (діалектна) мова. Норма літературної мови та діалектна норма. Сучасне діалектне членування української мови. Українські наріччя. Типологічні риси та межі українських наріч.

Мета та завдання історії української літературної мови. Проблеми періодизації історії української літературної мови. Вчені діаспори про періоди історії української літературної мови. І.Огієнко, Ю.Шевельов, І.Матвіяс, Г.Півторак, В.Німчук про початок та основні етапи розвитку української літературної мови. Мова писемних пам'яток періоду Київської Русі. Жанрово-стильова структура староукраїнської літературно-писемної

мови. Мова українського бароко. Роль І.Котляревського в історії української літературної мови. Т.Шевченко – основоположник нової української літературної мови. Нова українська літературна мова в Західній Україні. Альманах «Русалка Дністрова». Роль І.Франка в історії української літературної мови. Роль Лесі Українки в історії української літературної мови.

Стилістика як розділ мовознавчої науки. Фонетичні, лексичні, морфологічні та синтаксичні засоби стилістики. Стилістичні функції частин мови. Стилістичні функції простого та складного речень. Стилістичні особливості тексту. Стилістичні фігури та прийоми. Характеристика основних стилів сучасної української мови. Культура мови і культура мовлення.

Актуальні напрями сучасного мовознавства. Матеріал і методи дослідження у психолінгвістиці. Мета і завдання соціолінгвістики. Основні методи дослідження мови.

Рекомендована література

Основна

- Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Сучасна українська мова: Морфологія : підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 524 с.
- Березовська Г. Г. Українська діалектологія: навч. посіб. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. 154 с.
- Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учб. літ., 2011. 413 с.
- Бойко В.М., Давиденко Л.Б. Граматика української мови : Морфеміка. Словотвір. Морфологія : навч. посібник. Київ: Академвидав, 2014. 248 с.
- Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видав. дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
- Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви : монографія; відп. ред. А. П. Загнітко. Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2013. 327 с.
- Голянич М. І., Стефурак Р. І. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Морфеміка. Словотвір : навч. посібник. Івано-Франківськ : Голіней, 2020. 374 с.
- Гонца І. С., Розгон В. В. Сучасна українська літературна мова: навч.-метод. посіб. для дистанційного навчання. Умань : ВПЦ “Візаві”, 2017. 262 с.
- Донецька граматична школа професора Анатолія Загнітка: хрестоматія; за заг. ред. Ж. Краснобаєвої-Чорної; передмова Т. Космеди. Вінниця: ТВОРИ, 2021. 274 с.
- Дружинець М.Л. Українська орфоєпія: історія, теорія, практика. Одеса: Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, 2019. 122 с.

- Дружинець М. Л. Українське мовлення сучасної молоді України та зарубіжжя: нестійкі норми вимови. Мова : класичне-модерне-постмодерне. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. Вип. 3. С. 219–227.
- Дружинець М. Л., Романченко А. П. Сучасна українська мова : практикум. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 188 с.
- Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 448 с.
- Загнітко А. П. Теоретична граMATика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
- Кобченко Н. Сучасна українська мова. Морфологія : навчально-методичний комплекс дисципліни; освітній рівень – бакалавр. Київ : НаУКМА, 2018. 61 с.
- Митько Н. А. Сучасна українська мова. Лексикологія. Матеріали для практичних занять : навч.-метод. посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 64 с.
- Монахова Т. В. Українська діалектологія: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 128 с.
- Мойсієнко В. Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 284 с.
- Олійник Е.В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія: навч.посібник. Бердянськ: БДПУ, 2017. 223 с.
- Павлик Н. В., Юносова В. О. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навч. посібник. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 228 с.
- Панцьо С. Є. Українська діалектологія: практикум: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2013. 132 с.
- Розгон В. В. Фонетика, фонологія, графіка й орфографія сучасної української мови : навчально-методичний посібник для студентів. Вид. 6-е, доп. і переробл. Умань : ФОП Жовтий, 2014. 168 с.
- Семенюк О.А.Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія: збірник вправ і завдань. Вид. 2-е, доповнене і перероблене. Івано-Франківськ : видавець Голіней О.М., 2018. 168 с.
- Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія : навчально-методичний посібник для студентів-філологів вищих навчальних закладів / уклад. З. І. Комарова, В. В. Розгон. Умань, 2014. 213 с.
- Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К.Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Берковець та ін.; за ред. А.К.Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2013. 340 с.
- Хрустик Н. М. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір : підручник. Одеса : Фенікс, 2015. 270 с.
- Шевчук С.В., Кабиш О.О., Клименко І.В. Сучасна українська літературна мова. Київ : Алерта, 2017. 544 с.

Додаткова

- Авраменко О. М., Блажко М. Б. Українська мова та література : Довідник. Завдання в тестовій формі : у II ч. Київ : Грамота, 2019. Ч. I. 496 с.
- Авраменко О. М. 100 експрес-уроків української : посіб. Київ : КНИГОЛАВ, 2016. 192 с.
- Бондар О. І. Мова: структура, суспільство, культура: збірник наукових статей [до 60-річчя з дня народження професора Бондаря Олександра Івановича]. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. 230 с.
- Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: Навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
- Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології : монографія. Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2018. 463 с.
- Винницький В. М. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів : Бібл'юс, 2002. 576 с.
- Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики укр. мови / за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
- Глуховцева К. Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія: навч. посіб. Луганськ : Альма-матер, 2008. 260 с.
- Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2004. 336 с.
- Гриценко П. Ю. Інформаційний простір діалектного тексту. Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій / Відп. ред. П. Ю. Гриценко. Київ : КММ, 2015. С. 100–118.
- Гриценко П. Ю. Мова у просторі: від картографування до ареалогії : монографія. Київ : ТОВ «КММ», 2017. 438 с.
- Громко Т. В. Методологія та досвід дескрипції говірки. Дніпро : Середняк Т.К., 2021. 452 с.
- Дружинець М. Л. Діахронічна ретроспектива: українське усне мовлення за писемними пам'ятками. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство) : зб. наук. праць. Дрогобич, 2017. № 8. Т.1. С. 76–80.
- Дружинець М. Л. Українське усне мовлення: психо- та соціофонетичний аспекти. Одеса : Одеський національний університет, 2019. 580 с.
- Дружинець М. Л. Фонетичне значення голосних звуків української мови: компаративний аспект. *Materialele conferintei stintifice internationale «Relevanta si calitatea formarii universitare competente pentrupresent si viitor»*. Balti : S.n., 2016. С. 117–121.
- Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Одеса : Астропринт, 2008. 344 с.

- Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : монографія; за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
- Корнієнко І. Сучасна українська літературна мова : навч.-метод. посіб. Ч. 1 : Граматика. Словотвір. Морфеміка. Морфологія. Іменні частини мови. Миколаїв : Іліон, 2014. 208 с.
- Літературна норма і мовна практика: монографія / Єрмоленко С. Я., Бибик С.П., Коць Т. А., Сюта Г. М., Чемеркін С. Г. / за ред. С Я. Єрмоленко. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 320 с.
- Масицька Т. Є. Система семантико-синтаксичних взаємозалежностей у складносурядних реченнях із семантичними сполучниками. Теорія лінгвістичних парадигм : колективна монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. 500 с.
- Ніка О. Історія української літературної мови: навчальний посібник. Київ : ВД «Освіта України», 2013. 316 с.
- Орфографічно-орфоепічний практикум із сучасної української літературної мови / М.М.Фащенко та ін. Одеса : Астропринт, 2003. 240 с.
- Погиба Л. Г., Голіченко Л. М., Кавера Н. В., Житар І. В. Культура української мови та практична стилістика. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 197 с.
- Поповський А. М. Південноукраїнські джерела в історії формування української літературної мови: монографія. Дніпро : Ліра, 2018. 324 с.
- Романченко А. П. Українська мова за професійним спрямуванням : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. Частина 1. Одеса : Астропринт, 2012. 92 с.
- Романченко А. П. Ядро, центр та периферія українських зоофразеологізмів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Ужгород : П. П. Данило С. І., 2020. Вип. 2 (44). С. 299-303.
- Романченко А. П., Хрустик Н. М. Етимологія, словотвірні та прагматичні особливості офіційних назв автомобілів. *Записки з українського мовознавства*. 2016. Вип. 22. С. 52-60.
- Селіванова О. О. Світ свідомості в мові : монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
- Сучасна українська літературна мова: підруч. / за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 2003. 430 с
- Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. 7-ме вид., стер. Київ: Вища шк., 2009. 430 с.
- Тестові завдання з орфографії та орфоепії сучасної української мови (з орфоепічним коментарем). Навчальний посібник / За редакцією М.Л.Микитин-Дружинець. Одеса : Астропринт, 2009. 340 с.
- Українська мова: Орфографія. Орфоепія: Тестові завдання: Навч. посіб. / За ред. М.Л.Микитин-Дружинець. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 336 с.
- Фаріон Ірина. Мовна норма : знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-те, доп. Івано- Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.

- Adamowski J. Funkcjonowanie tekstów folkloru na obszarze wschodniego pogranicza. Spotkania polsko-ukraińskie. Chełm, 2006. S. 75–85.
- Druzhynets M. Psychophonosemantics of Ukrainian voiceless sounds (two-stage experimental research). Science and society. Accent Graphics Communications & Publishing. Hamilton, Canada, 2017. P. 103–110.
- Druzhynets M. Ukrainian oral speech on the diachronic level: orthoepy of the first-printed sources of the 19 th century. Topical Issues of Science and Education. Warszawa, 2017. Vol. 2. P. 41–46.
- Klajn I. Gramatika srpskog jezika. Beograd: Zavod za udzbenike i nastavna stedstva. 2005. 286 s.
- Krčmová M. Fonetika a fonologie. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 155 s.

Довідкова

- Аркушин Г. Словник західнополіських говірок : у 2 т. Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1 : А-Н. XXIV + 354 с.; Т. 2 : О-Я. 456 с.
- Атлас української мови: в 3 т. Т. I. Полісся, Наддніпрянщина і суміжні землі. Київ : Наук. думка, 1984; Т. II. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. Київ : 1988; Т. III. Слобожанщина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. Київ : Наук. думка, 2001.
- Брилінський Д. Словник поліських говірок. Хмельницький : Редакційно-видавничий відділ, 1991. 116 с.
- Бурячок А. А. Орфографічний словник української мови. Київ : Наук. думка, 2002. 464 с.
- Ващенко В. С. Словник полтавських говорів. Харків : Вид-во Харківського університету, 1960. Вип. I. 538 с.
- Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / [уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел]. Київ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2003. 896 с.
- Головащук С. І. Словник наголосів. Київ : Наук. думка, 2003. 319 с.
- Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : КММ, 2014. 124 с.
- Гуцульські говірки. Короткий словник / за ред. Я. В. Закревської. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. 232 с.
- Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
- Єщенко Т. Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти: монографія. Львів : Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2021. 470 с.
- Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса : Вид-во Одес. пед. ін-ту, 1958. 78 с.
- Огієнко І.І. Історія української літературної мови (Митрополит Іларіон). 2-ге вид., випр. Київ : Наша культура і наука, 2004. 436 с.

Орфоепічний словник української мови / уклад.: М. М. Пещак, В.М.Русанівський та ін. Київ : Довіра, 2001. Т.1. 955 с ; Київ : Довіра, 2003. Т. 2. 918 с.

Романченко А. П. Матеріали до практичних занять із ділової української мови. Одеса : Одеський національний університет, 2011. 77 с.

Русанівський В.М. Історія української літературної мови. Київ : АртЕк, 2001. 392 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

Словник українських східнословобожанських говірок / уклад. : М. О. Волошинова, К. Д. Глуховцева, В. В. Леснова та ін. ; заг. ред. К. Д. Глуховцева, В. В. Леснова. Вид. друге, зі змін. й допов. Київ : Талком, 2021. 407 с.

Українська мова: енциклопедія / [редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О.(співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 2000. 752 с.

Український орфографічний словник / уклали В. В. Чумак, І. В. Шевченко, Л.Л. Шевченко, Г.М. Ярун; за ред. В. Г. Склярєнка. Київ : Довіра, 2008. 983 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 391 с.

Електронні інформаційні ресурси

<http://www.mova.info/Pidruchn.aspx> - Повний електронний підручник з української мови

<http://referatwork.ru/refs/source/ref-109766.html>

<http://www.twirpx.com/file/236240/> - Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова

www.library.edu-ua.net/ – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського

<http://www.nbuv.gov.ua> – веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського

<http://www.nplu.org> – веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України

<http://www.ukrbook.net> – веб-сайт Книжкової палати України імені Івана Федорова

<http://library.zntu.edu.ua/res-libr-el.html> – веб-сайт “Бібліотеки в мережі Internet”

info@lib.ua-ru.net – наукова електронна бібліотека “Веда”

Journals.uran.i.ua – “Наукова періодика України”

<http://litopys.org.ua/shevelov/shev.htm> - Шевельов Ю. Історична фонологія української мови

<http://onu.edu.ua/uk/> – сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

1. http://ukrainskamova.at.ua/publ/morfologija_i_pravopis/slovotvir_imennikiv/6-1-0-87 – офіційний сайт української мови.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Історія української літератури” є основним у професійній підготовці сучасного філолога. Фахове випробування з української літератури має на меті визначити рівень знань вступників із дисциплін професійної літературознавчої (від початкового до професійно-спрямованого) та перевірити їхню обізнаність у базових питаннях класичного літературознавства і новітніх напрямках цієї галузі знань.

Вступники повинні

знати:

- основні тенденції розвитку українського літературного процесу;
- провідні твори української літератури від давнини до сучасності;
- жанрове розмаїття української літератури;
- стилі української літератури;
- основні риси української літератури як частини світового літературного процесу.

вміти:

- аналізувати український літературний процес;
- розрізняти провідні течії, стилі та тенденції розвитку українського літературного процесу;
- застосовувати сучасні методи дослідження українських літературних творів;
- користуватися джерелознавчою базою вивчення українських літературних творів;
- демонструвати культурно-історичну та художню значущість творів української літератури в контексті загально-світового літературного процесу.

Пропонована програма містить перелік питань з основних розділів літературознавчих курсів згідно з навчальним планом підготовки бакалавра зі спеціальності «Українська мова та література», а також списки рекомендованої літератури для підготовки претендентів на навчання за освітньо-професійними програмами магістра.

ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

«Літопис Руський». Особливості композиції, використання легендарно-повістевого матеріалу. Проблема авторства.

«Слово о полку Ігоревім». Історія тексту пам'ятки і проблема його автентичності.

Літературна спадщина Павла Русина, Севастьяна Фабіяна Кленовича, Станіслава Оріховського.

Полемічна література. Критика соціальної дійсності в «Писанії до всіх, спільнов Лядської землі живущим», «Обличенії диявола-миродержця» Івана Вишенського.

Ораторсько-проповідницька проза Лазаря Барановича. «Літопис Самовидця». Патріотичний зміст історична достовірність сюжетів у творі.

Принципи створення образів історичних осіб у Літописі Самійла Величка. Алегорично-символічна інтерпретація предметів і явищ у збірці Івана Величковського «Млеко».

П'єса «Олексій, чоловік божий». Розвиток української історичної драматургії п'єса Феофана Прокоповича «Владимир». П'єса «Милість Божа» Інокентія Неруновича.

Григорій Сковорода і традиції української барокової поезії. Збірка «Сад божественних пісень». Архітектоніка, джерела сюжетів творів. Збірка «Басни Харьковскія».

Творчість Івана Котляревського («Енеїда», драматичні твори).

Сентименталізм і романтизм у прозі Г. Квітки-Основ'яненка.

Феномен творчості М. Костомарова (історична белетристика та драматургія).

Поєма-роман М. Гоголя «Мертві душі»: особливості жанру.

Творчість П. Куліша. історико-філософські концепції письменника.

Поетичний доробок «Руської трійці».

Творчість Тараса Шевченка: тематика, проблематика, поетичне новаторство, сучасний стан вивчення.

Особливості стильової манери Марка Вовчка.

Проза Бориса Грінченка. Жанрова своєрідність.

Історико-романтична проза Михайла Старицького.

«Театр корифеїв» і його роль у становленні українського театру. Драматургія Марка Кропивницького, Михайла Старицького, Івана Карпенко-Карого.

Естетичні орієнтири українського модернізму. Символізм. Декаданс.

Імпресіонізм. Експресіонізм. Неоромантизм. Неореалізм.

«Молода муза» і «Українська хата»: літературна критика періоду раннього модернізму. Естетична платформа «Молодої музи»: стильові і проблемно-тематичні доміанти лірики П. Карманського, С. Твердохліба, В. Пачовського та ін.

Творчість І. Франка. Лірика. Проза. Драматургія. Літературно-критична діяльність митця.

Творчість Лесі Українки. Лірика. Драматичні твори. Леся Українка як теоретик неоромантизму.

Творчість Ольги Кобилянської. Новелістика та романи.

Творчість М. Коцюбинського. Особливості стильової манери письменника.

Творчість В. Стефаника. Своєрідність поетичного мислення письменника.

Творчість В. Винниченка: жанрово-стильові модифікації прози, жанрові

особливості драматургії, філософія конкордизму.

Жанрова і тематична поліфонія поезії М. Вороного. Поетичні альманахи.

Перекладацька та театрознавча діяльність М. Вороного (Книга «Театр і драма», 1913).

Неоромантичні мотиви лірики Олександра Олеся.

Драматургія О. Олеся й естетика символізму («По дорозі в казку»). Філософські парадигми драматичних етюдів.

Літературна дискусія та літературні угруповання 1920-х років. Роль Миколи Хвильного та позиція Миколи Зерова. Наслідки дискусії.

Творчість Павла Тичини. «Сонячні кларнети» як естетична програма творчості поета. Аналіз поезій та поем («Золотий гомін», «Скорботна матір», «Сковорода», «Загупало в двері прикладом», «Голод»).

Естетичні принципи творчості Микола Зерова, Максима Рильського, М. Драй-Хмари, П. Филиповича.

Творчість В. Сосюри. Провідні мотиви, поетичний стиль («Знову місто моє», «Україно моя», «Сльози», «Третя рота»).

Провідні поетичні мотиви лірики Є. Плужника.

Стильові домінанти та тематичні орієнтири прози Миколи Хвильового («Редактор Карк», «Я (Романтика)», «Санаторійна зона» та ін.).

Новелістика Григорія Косинки («На золотих богів», «Гармонія», «Змовини»).

Творчість В. Підмогильного («Місто», «Третя революція»).

Експериментальна проза Віктора Петрова (Домонтовича) («Дівчинка з ведмедиком», «Без ґрунту»).

Кіноекспресіонізм творчості Ю. Яновського («Майстер корабля»). Особливості роману «Чотири шаблі».

Тематичне та жанрове розмаїття творчості Остапа Вишні.

Проза Б. Антоненка-Давидовича («Совість», «За ширмою»).

Драматургія Миколи Куліша («97», «Народний малахій», «Патетична соната»).

Поезія Б.-І. Антонича (Книга Лева», «Зелена Євангелія»).

Естетичні орієнтири «Празької школи». Творчість Олени Теліги, Олега Ольжича, Наталії Лівацької-Холодної, Оксани Лятуринської.

Поезія Є. Маланюка. Синтез неоромантичних, символістських і неокласичних тенденцій у ліриці поета.

Кіноповісті О. Довженка (Україна в огні», «Зачарована Десна»).

Проза У. Самчука («Марія»). Особливості стильової манери письменника.

Проза В. Барки («Жовтий князь»). Особливості стильової манери письменника.

Спадщина І. Багряного (Сад гетсиманський», «Тигролови»).

Творчість Олесея Гончара. Романи «Людина і зброя», «Собор».

Проза Михайла Стельмаха («Гуси лебеді летять», «Щедрий вечір», «Чотири броди»).

Політичні витоки та естетичні наслідки шістдесятництва. Творчість Дмитра Павличка. Лірика Ліни Костенко. Історіософська концепція романів у віршах «Маруся Чурай», «Берестечко».

Поезія Миколи Вінграновського. Неонародницький пафос лірики В. Симоненка. Екзистенційні мотиви лірики В. Стуса. Філософсько-метафорична лірика І. Драча.

Концепція людини і дійсності у новелістиці Григора Тютюнника.

Поезія нью-йоркської групи (Б. Рубчак, Б. Бойчук, О. Зуєвський, Ю. Тарнавський).

Постмодерні стилістика лірики Емми Андіївської.

Творчість Павла Загребельного («Роксолана», «Я, Богдан», «Тисячолітній Миколай»).

Історична проза Р. Іваничука («Мальви», «Орда»).

Київська школа поезії. Творчість М. Воробйова, В. Кордуна, В. Голобородька.

Проза В. Шевчука («Дім на горі»).

Проза Ю. Мушкетика («Смерть Сократа», «Гетьманський скарб»).

Поезія кінця ХХ – початку ХХІ століття. Літературні угруповання 1980–1990-х років («Бу-Ба-Бу», «ЛІУГОСАД», «Червона Фіра» та ін.).

Романістика Ю. Андруховича («Перверзії», «Дванадцять обручів»).

Проза Оскани Забужко («Казка про калинову сопілку»).

Творчість Марії Матіос («Солодка Даруся»).

Творчість Сергія Жадана («Ворошиловград»).

Жанрові модифікації сучасної української драматургії (О. Ірванець, Неда Неждан, Леся Демська та ін.).

Рекомендована література

Основна

Білоус П. В. Теорія літератури : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 328 с

Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм. Вид. 2-е, випр. і доп. Київ : Критика, 2013. 344 с.

Козлик І. Літературознавчий аналіз художнього тексту / твору в умовах сучасної міжнаукової та міжгалузевої взаємодії. Vychází péčí Středoevropského centra

slovanských studií ve spolupráci s Českou asociací slavistů a Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Brno, 2020. 238 с.

Боронь О. Ранняя проза Пантелеймона Кулиша і повісті Шевченка Спадщина Кобзаря Дармограя: джерела, типологія та інтертекст Шевченкових повістей: монографія. Київ : Критика, 2017. С. 203 – 223.

Бунтарки: нові жінки та модерна нація. Упор. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2020. 368 с.

Вільна Я. Идеали української інтелігенції 90-х рр. XIX ст. в художній інтерпретації І. Нечуя-Левицького. Проблеми сучасного літературознавства. Відп. ред. Черноіваненко Є. Одеса : Астропринт, 2018. № 27. С. 74–86.

Гнатюк М. І. Франко і питання теорії літератури. Київ : Академвидав, 2010. 240 с.

Голобородько Я. Ю. Поетична істинологія Ліни Костенко: до ювілею поетеси. Вивчаємо українську мову та літературу. 2010. № 9. С. 2–5.

Деркач О. Жінка й Україна – величні постаті повісті «Україна в огні» О. П. Довженка. Українська мова і література в школах України. Київ : Педагогічна преса, 2014. № 5. С. 64–69.

Дзюба Т. Принцип фольклорно-етнографічної достовірності від Андрія Царинного до Пантелеймона Кулиша. Слово і час. 2016. № 4. С. 41–47.

Жулинський М. Пантелеймон Куліш. Будитель національної самосвідомості Жулинський М. Українська література. Творці і твори. Київ : Либідь, 2011. С. 142–165.

Зубрихіна О. Композиційні особливості історичної повісті Марка Вовчка «Маруся». Слово і час. 2018. №3. С. 59–69.

Ковалець Л. Театр як життя: драма Юрія Федьковича «Довбуш» в аспекті біографічному. Слово і час. 2011. № 10. С. 65–73.

Ковалів Ю. Українська проза на шляху від епізоду до ліризації Історія української літератури кінець XIX – поч. XXI ст. У десяти томах. Т. 2 У пошуках іманентного сенсу. Київ : Академія, 2013. С. 9–58.

Додаткова

Білоус П. В. Літературна медієвістика. Вибрані студії : У 3-х томах. Житомир, 2011. Т. 1. Зародження української літератури. 376 с.

Білоус П. В. Літературний процес X – першої половини XIII ст. // Історія української літератури: у 12 томах / За редакцією В. Дончика. Т. 1. Давня література (X – першої половини XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. Київ : Наукова думка, 2013. С. 89-112.

Бовсунівська Т. Когнітивна жанрологія і поетика : монографія. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2010. 180 с.

Висоцька Н. Єдність множинного. Американська література кінця XX – початку XXI ст. у контексті культурного плюралізму. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2010. 456 с.

Віннічук А. Історія української літератури першої половини XIX століття. Навчально-методичний посібник. Вінниця : ДОД ВДПУ, 2017. 206 с.

- Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм. Вид. 2-е, випр. і доп. Київ : Критика, 2013. 344 с.
- Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм. Київ : Критика, 2013. 344 с.
- Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. Київ : Грані-Т, 2013. 275 с.
- Гундорова Т., Матусяк А. Постколоніалізм. Генерації. Культура. Київ: Лаурис, 2014. 336 с.
- Двуличанська О. А. Історія української літератури: інтегрований курс: навч.-метод. посіб. для орг. самостійної роботи й підготов. до модульної роботи студ. Хмельницький : Вид-во «Богдан-М», 2017. 150 с.
- Джиджора Є. В. Exordium у києворуській агіографії XI-XIII ст.: різновиди авторських інтенцій до читача. Літературознавчий дискурс від бароко до постмодерну: колективна монографія / упорядник, науковий редактор Н.М.Левченко. Київ-Люблін-Харків : Майдан, 2020. С. 42-54.
- Джиджора Є. В. Автор-традиціоналіст у середньовічному творі: форми взаємодії з читачем. Літературознавчий дискурс від бароко до постмодерну: колективна монографія. Київ-Люблін-Харків : Майдан, 2020. С. 55-66.
- Джиджора Є. В. Гімнографія Київської Русі XI-XIII ст.: структурне ціле канону мінейного циклу: монографія. Одеса : Астропринт, 2018. 480 с.
- Джиджора Є. В. Структурні властивості символу у середньовічному літературному творі. Слово і час. Київ, 2016. № 1. С. 13-18.
- Дзюба І. Чорний роматик Сергій Жадан. Київ : Либідь, 2017. 112 с.
- Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле. Київ : Ніка-Центр, 2012. 264 с. Астрахан Н. І. Методологія літературознавства: від XX до XXI століття. Science and Education a New Dimension. Philology, II (5). 2014. Issue 28. P. 34–37.
- Історія української літератури : у 12 т. / Національна академія наук України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Т. 4 : Тарас Шевченко / наук. ред. М. Жулинський. Київ : Наукова думка, 2014. 783 с.
- Ковалів Ю. І. Жанрово-стильові модифікації в українській літературі: монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. 191 с.
- Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. : підручник : у 10 т. Київ : Академія, 2015. Т. 4 : У сподіваннях і трагічних зламах. 2015. 576 с.
- Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: підручник: У 10 т. Т. 7. Випробування репресіями і війною. Київ : Академія, 2020. 528 с.
- Констанкевич І., Сірук В. Сучасна українська література: стилі, покоління, творчі індивідуальності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луцьк : Вид-во Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2012. 327 с.
- Моренець В. П. Людина в часі (філософські аспекти української літератури XX - XXI ст.) / [упоряд. В. Моренець, М. Ткачук ; наук. ред. В. Моренець] ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : Пульсари, 2010. 275 с.

Прихода Я. Репертуар «Приватної колекції» у пропагуванні позитивного візерунка української літератури. Вісник Книжкової палати. 2016. № 11. С. 3–7.

Райбедюк Г. Вивчення творчості українських поетів-дисидентів : навчально-методичний посібник. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2012. 540 с.

Сторі Дж. Теорія культури та масова культура / пер. з англ. Харків : Акта, 2010. 357 с.

Довідкова

Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості. URL: <https://www.l-ukrainka.name/> (дата звернення: 22.06.2022).

Шевченківська енциклопедія: В 6 т. Київ: НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2012. Т. 1: А–В. 744 с.; Т. 2: Г–З. 760 с.; 2013. Т. 3: І–Л. 888 с.; Т. 4: М–Па. 808 с.; 2015. Т. 5: Пе–С. 1040 с.; Т. 6: Т–Я. 1120 с.

Давня українська література: словник-довідник : 650 статей / за ред. П. Білоуса ; авт.-уклад.: Б. Білоус, П. Білоус, О. Савченко. Київ : Академія, 2015. – 208 с.

Словник-довідник літературознавчих термінів / Упор. : О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н.П. Нікітіна ; за ред. О.В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В.М., 2016. 132 с.

Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон : Видавництво «Стар», 2016. 52 с.

Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура О. І. Потапенка В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.

Електронні інформаційні ресурси

Бібліотека української літератури: <http://www.ukrlib.com.ua>

Публічна бібліотека імені Лесі Українки: <http://lucl.lucl.kiev.ua>

Українська література. (Каталог сайтів з літературою українською мовою): http://lucl.lucl.kiev.ua/start/lit_ukr.html

Найбільша в Інтернеті електронна бібліотека української літератури: <http://www.ukrlib.com.ua>

Літературознавчі словники: <http://www.rozum.g.ua/>